

POSTANOWIENIE

20 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak

na posiedzeniu niejawnym 20 października 2023 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa A. Z.

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności,

na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi

z 8 września 2022 r., I ACa 1045/18,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia pozwanemu niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną Bank S.A. w W. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 8 września 2022 r., sygn. akt I ACa 1045/18 Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych

przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 3 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Nieważność postępowania przed Sądami obu instancji pozwany Bank opierał na zarzucie prowadzenia postępowania również w zakresie badania abuzywności postanowień zawartych w umowie kredytu z 13 kwietnia 2004 r. oraz jej nieważności, w sytuacji gdy powyższe kwestie stanowiły przedmiot prawomocnego rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 6 sierpnia 2015 r., I C 409/14 oraz Sądu Apelacyjnego w Łodzi w sprawie I ACa 1537/15.

Należy jednak zauważyć, że w tamtej sprawie przedmiotem sporu było roszczenie powódki o zapłatę kwoty 390 000 zł z tytułu szkody poniesionej w związku z zawarciem nieważnej umowy z 13 kwietnia 2004 r. o kredyt budowlany we frankach szwajcarskich (CH) oraz wydaniem bankowego tytułu egzekucyjnego z

12 sierpnia 2012 r., ewentualnie o zapłatę kwoty jaką pozwany Bank uzyskał z tytułu różnicy kursowej kupna sprzedaży CHF z uwagi na ustaloną jednostronnie ceną sprzedaży według własnego kursu, tj. z tytułu tzw. spreadu. Tymczasem w niniejszej sprawie powódka wystąpiła z pozwem o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w postaci bankowego tytułu egzekucyjnego z dnia 27 sierpnia 2012 r. zaopatrzonego w sądową klauzulę wykonalności. W tamtej sprawie wobec cofnięcia przez powódkę żądania ustalenia nieważności umowy kredytowej postępowanie w tej materii zostało umorzone (k. 143). Z kolei oddalając powództwo o zapłatę Sądy uznały, iż nie ziściła się żadna z przesłanek odpowiedzialności deliktowej (art. 415 k.c.) pozwanego Banku, tj. zarówno bezprawność zaniechania, jak i jej zawiniony charakter.

Niezależnie od powyższych uwag trzeba też zauważyć, że charakter i skutki obu rodzaju powództw (o świadczenie i o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego) nie są tożsame; w przypadku nieważności umowy kredytowej, która była podstawą wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego, zaopatrzonego w sądową klauzulę wykonalności, następnie skierowanego do egzekucji, pozbawienie go wykonalności wywiera skutki także na przyszłość (bezzasadność prowadzenia dalszej egzekucji), zaś takiego skutku na przyszłość nie wywiera wyrok uwzględniający powództwo o zapłatę (tj. o zwrot spełnionego świadczenia) oparty na nieważności takiej umowy.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002, III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

W ocenie skarżącego na kanwie staniu faktycznego i prawnego sprawy zachodzi konieczność wyjaśnienia: 1) czy zgodnie z art. 385² § 2 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 pr. bank. w zw. z art. 354 § 1 k.c. w razie uznania, że postanowienia umowy kredytu - która w swojej treści oraz w treści regulaminu do niej wprost przewidywała, że zaciągnięty kredyt mógł być od momentu zawarcia takiej umowy spłacany i wypłacany bezpośrednio w walucie obcej - odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej (tabele kursów banku) stanowią niedozwolone postanowienie umowne i w konsekwencji nie wiążą konsumenta, taka umowa w pozostałej nieabuzywnej części, może wiązać strony w pozostałym zakresie, tj. w szczególności przy uwzględnieniu możliwości dokonywania rozliczeń stron umowy bezpośrednio w walucie udzielonego kredytu od momentu jej zawarcia za pośrednictwem konta walutowego kredytobiorcy, a tym samym, czy umowa kredytu, która przewidywała jako zasadę wypłatę i spłatę kredytu w walucie obcej oraz w swej treści jednoznacznie określała kwotę kredytu w walucie obcej (a nie jak przy kredycie indeksowanym w walucie obcej), w której sąd uznał za abuzywne jedynie postanowienia subsydiarne takiej umowy kredytu, tj. odwołujące się w swej treści do tabel kursowych banku (z których skorzystanie stanowiło wyłącznie uprawnienie, a nie obowiązek kredytobiorcy i do swej skuteczności nie wymagało jakiegokolwiek akceptacji ze strony banku), może w pozostałej części pozostać w mocy i być wykonywana zgodnie ze swoją (nieabuzywną) treścią, tj. bezpośrednio w walucie obcej; 2) czy zgodnie z art. 385² § 2 k.c., w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu - na mocy której zaciągnięty kredyt mógł być od momentu zawarcia takiej umowy spłacany i wypłacany bezpośrednio w walucie obcej - odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej (tabele kursów banku) stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie wiąże konsumenta, możliwe jest przyjęcie, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów, w przypadku chęci spłaty przez kredytobiorcę rat nie w walucie kredytu, ale w PLN, a w szczególności, czy w takim zakresie możliwym jest odwołanie się do kursu średniego NBP z dnia spłaty poszczególnych rat kredytu; 3) czy celem uznania danego postanowienia za niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. w odniesieniu do umów – zgodnie z treścią których, zaciągnięty kredyt mógł być od

momentu zawarcia takich umów spłacany i wypłacany bezpośrednio w walucie obcej - do przyjęcia, iż przesłanka rażącego naruszenia interesów konsumenta została spełniona, wystarczającym jest hipotetyczne wykazanie, iż w danym stosunku prawnym zawarte są postanowienia, które naruszają interesy konsumenta, a sąd orzekający nie jest zobowiązany do weryfikacji powyższych twierdzeń, czy też koniecznym jest każdorazowe wykazanie przez powoda i weryfikacja przez sąd orzekający, iż w danej sprawie kwestionowane postanowienia rzeczywiście i faktycznie, a nie tylko hipotetycznie, rażąco naruszały interesy konsumenta, a w szczególności, iż dane postanowienia odbiegały rażąco na niekorzyść konsumenta w stosunku do standardowych warunków rynkowych, tj. kursów walut oferowanych przez inne banki działające na terenie Polski w dniu zawarcia takiej umowy; 4) czy zgodnie z treścią art. 69 ust. 1 i 2 pr. bank., do ważności umowy kredytu - zgodnie z treścią której zaciągnięty kredyt mógł być od momentu jej zawarcia spłacany i wypłacany bezpośrednio w walucie obcej - koniecznym i wystarczającym jest jednoznaczne określenie wysokości i waluty zobowiązania w treści umowy czy też koniecznym jest jednoznaczne określenie wysokości i waluty zobowiązania w treści umowy, czy też koniecznym jest, aby waluta płatności i rzeczywiście uzyskanej przez kredytobiorcę była tożsama z walutą wskazaną w umowie (waluta długu), czy też zgodnie z art. 353¹ k.c. strony stosunku zobowiązaniowego mogą się umówić, iż realizacja zobowiązania nastąpi w innej walucie niż określona w umowie, a powyższe nie wpływa na ważność umowy kredytu jak również na walutę wyrażenia zobowiązania, gdyż zarówno kwota jak i waluta kredytu zostały jednoznacznie wskazane w treści umowy, a tym samym, czy w sytuacji gdy zgodnie z treścią umowy o kredyt waluta zobowiązania została w umowie wyrażona w walucie obcej (tj. za pośrednictwem rachunku walutowego kredytobiorcy) albo w walucie PLN (gdzie uprawnienie do wyboru waluty zostało przyznane kredytobiorcy), natomiast fakt, tj. odmienność waluty wyrażenia zobowiązania od waluty jego wykonania wpływa na ważność umowy kredytu, tj. czy można uzależnić fakt należytego spełnienia świadczenia jednej ze stron stosunku zobowiązaniowego (banku) od świadczenia/zachowania drugiej strony, której zachowanie determinowałoby fakt wykonania bądź niewykonania świadczenia przez pierwszą ze stron, w zależności od treści złożonej dyspozycji, a

sposób wykonania umowy (jeden z dwóch), a nie jej treść determinowałaby fakt zgodności lub nie umowy z ustawą; 5) czy w przypadku umowy kredytu, w której waluta zobowiązania w treści umowy kredytu wyrażona jest w walucie obcej oraz zgodnie z treścią tej umowy oraz załączonego do niej regulaminu kredytobiorca od momentu jej zawarcia może zlecić wypłatę oraz spłacać kredyt zarówno bezpośrednio w walucie kredytu (tj. w walucie obcej m.in. za pośrednictwem rachunku walutowego) lub w walucie polskiej (stosownie do złożonej przez siebie dyspozycji), uprawnienie takie, tj. do wyboru waluty realizacji umowy stanowi uprawnienie kształtujące kredytobiorcy, tzn., czy kredytobiorca ma jednostronne, wiążące uprawnienie do kształtowania treści stosunku zobowiązaniowego z kredytodawcą przejawiające się w tym, iż w zależności od tego, w jakiej walucie kredytobiorca zleci wypłatę kredytu (na jaką walutę będzie opiewała dyspozycja wypłaty kredytu), którego saldo w treści umowy wyrażone jest w walucie obcej, w takiej walucie został mu udzielony kredyt, to jest w przypadku gdy złoży dyspozycję wypłaty w walucie obcej, walutą kredytu zgodnie z treścią umowy jest waluta obca, natomiast w przypadku złożenia dyspozycji wypłaty w walucie polskiej, umowa kredytu uległa przekształceniu w kredyt w PLN (czego konsekwencją może być następczy brak określenia salda kredytu)?, czy też należy uznać, iż świadczenie jest jednoznacznie i niezmiennie wyrażone w walucie obcej, a przyznane uprawnienie dotyczy wyłącznie sfery wykonania umowy (na zasadzie art. 353¹ k.c.), gdyż niedopuszczalnym jest rozróżnienie waluty wyrażenia zobowiązania od waluty jego wykonania, a powyższe nie wpływa na treść umowy oraz zakres praw i obowiązków stron umowy; 6) czy zgodnie z art. 69 ust. 1 i 2 pr. bank. umowa kredytu, w której zobowiązania stron zostały wyrażone jednoznacznie w walucie obcej oraz świadczenia stron od momentu jej zawarcia z założeniem konta walutowego dla kredytobiorcy, mogły być wykonywane bezpośrednio w walucie kredytu (tj. zarówno na etapie wypłaty oraz spłaty kredytu), ale w której jednocześnie zawarto - uprawnienie wierzyciela do wskazania sposobu spełnienia świadczenia w postaci możliwości wypłaty kredytu po jego przeliczeniu z waluty obcej na PLN zgodnie z kursami publikowanymi w tabeli kursów banku oraz upoważnienie przemienne, uprawniające dłużnika, tj. kredytobiorcę do spłaty rat kapitałowych i odsetkowych po ich przeliczeniu na PLN zgodnie z kursami

publikowanymi w tabeli kursów lub bezpośrednio na konto walutowe w walucie kredytu - stanowi umowę kredytu o charakterze odmiennym od umowy kredytu denominowanego do waluty obcej oraz kredytu indeksowanego do waluty obcej, a tym samym do takiej umowy kredytu, w której zobowiązania stron zostały bezpośrednio wyrażone w walucie obcej, a zasadą było, iż kredytobiorca wypłaca i spłaca kredyt w tejże walucie obcej nie mogą znaleźć zastosowania reguły interpretacyjne stosowane przy ocenie umowy kredytu denominowanego lub indeksowanego w związku z odmienną treścią i charakterem takich umów; 7) czy przyznając konsumentowi prawo do podjęcia przez konsumenta decyzji o skorzystaniu z ochrony wynikającej z zakazu stosowania klauzul abuzywnych, tj. prawo do wyrażenia świadomej woli utrzymania ich w mocy bądź woli ich wyeliminowania z treści stosunku prawnego, wynika również, iż konsument ma prawo dokonać wyboru pomiędzy przewidzianymi przez prawo sankcjami w związku z zastosowaniem klauzuli abuzywnej, tj. np. prawo wyboru pomiędzy stwierdzeniem nieważności umowy w całości bądź dalszym obowiązywaniem umowy, to jest, czy konsument ma wyłącznie prawo do całościowego sprzeciwienia się pominięciu przez sąd klauzuli abuzywnej, tj. wyrazić sprzeciw na zastosowanie wszystkich związanych z tym sankcji, a tym samym w sytuacji, gdy konsument takiego sprzeciwu nie zgłosi, tj. domaga się przyznania ochrony prawnej w związku z zastosowaniem klauzul abuzywnych, konsument nie może decydować o sposobie wyeliminowania takiej klauzuli (tj. np. poprzez stwierdzenie nieważności umowy bądź dalszego trwania umowy bez klauzul abuzywnych), a wyłączne prawo w tym zakresie należy do orzekającego sądu, który możliwość utrzymania umowy w mocy powinien rozstrzygać w oparciu o kryteria obiektywne, a nie w oparciu o żądanie zgłoszone przez jedną ze stron, a tym samym nie jest związany żądaniem konsumenta odnośnie do sposobu eliminacji klauzuli abuzywnej z treści umowy?

Z kolei oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub

podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, nie publ., z dnia 26 czerwca 2015 r., III CSK 77/15, nie publ., z dnia 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, nie publ.).

Powyższą przesłankę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący łączy z: 1) rozbieżnościami w zakresie wykładni art. 365 § 1 k.p.c., w szczególności w odniesieniu do zakresu związania innych sądów, organów państwowych oraz organów administracji publicznej prawomocnym orzeczeniem sądu powszechnego oddalającego powództwo, w szczególności czy w/w podmioty związane są wyłącznie sentencją wyroku oddalającego powództwo, czy również jego uzasadnieniem oraz motywami, jak również poczynionymi ocenami prawnymi, które stanowiły istotę rozstrzygnięcia w przedmiocie oddalenia powództwa; 2) rozbieżnościami wynikającymi z całkowicie odmiennej i wykluczającej się interpretacji kwestii związanych z możliwością - w oparciu o art. 69 ust. 1 i 2 pr. bank. - rozróżnienia w umowie kredytu waluty wyrażenia zobowiązania od waluty jego wykonania, jak również przesądzenia tym samym wątpliwości wykładni art. 69 ust. 1 i 2 pr. bank., sprowadzającego się do odpowiedzi na pytanie, czy celem spełnienia przesłanki „oddania do dyspozycji” kwota i waluta rzeczywiście zaksięgowana na rachunku bankowym kredytobiorcy musi być tożsama z kwotą i walutą wskazaną w treści umowy kredytu, czy też akt wykorzystania przez kredytobiorcę środków do dyspozycji (oraz sposób wykorzystania) jest kwestią wtórną, konsekwencją oddania środków do dyspozycji przez bank, a wykorzystanie środków oddanych do dyspozycji jest uprawnieniem kredytobiorcy i sposób ich wykorzystania nie determinuje faktu wykonania bądź niewykonania świadczenia przez bank; 3) wątpliwościami wykładni art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 pr. bank., sprowadzającymi się do odpowiedzi na pytanie, czy postanowienia umowy kredytu, w którym od momentu zawarcia umowy kredytobiorca mógł dokonywać rozliczeń bezpośrednio w walucie kredytu za pośrednictwem rachunku walutowego, odwołujące się do kwestii przewalutowania, tj. dokonywania rozliczeń w walucie PLN z wykorzystaniem kursów publikowanych w tabelach kursowych banku, dotyczą głównych świadczeń stron oraz stanowią tzw. klauzule waloryzacyjne; 4) wątpliwościami wykładni art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 pr. bank.,

sprowadzającymi się do odpowiedzi na pytanie, czy umowa kredytu, w której od momentu jej zawarcia kredytobiorca mógł dokonywać rozliczeń bezpośrednio w walucie kredytu za pośrednictwem rachunku walutowego, w której wyeliminowano klauzule odwołujące się do kursów walut obowiązujących w tabelach kursowych publikowanych przez bank, wiążą strony tej umowy w pozostałym zakresie, tj. iż rozliczenia stron mogą być dokonywane bezpośrednio w walucie obcej wskazanej w treści umowy; 5) rozbieżnościami interpretacji art. 385¹ § 1 k.c., sprowadzającymi się do odpowiedzi na pytanie, czy w umowie kredytu, w której od momentu jej zawarcia kredytobiorca mógł dokonywać rozliczeń bezpośrednio w walucie kredytu za pośrednictwem rachunku walutowego, celem przyjęcia, iż przesłanka rażącego naruszenia interesów konsumentów została spełniona wystarczającym jest hipotetyczne wykazanie, iż w danym stosunku zawarte są postanowienia, które naruszają interesy konsumenta, a sąd orzekający nie jest zobowiązany do weryfikacji powyższych twierdzeń, czy też koniecznym jest każdorazowe wykazanie przez powoda i weryfikacja przez sąd orzekający, iż w danej sprawie kwestionowane postanowienia rzeczywiście, a nie tylko hipotetycznie, rażąco naruszały interesy konsumenta, a w szczególności, iż bez kwestionowanych postanowień, przy zachowaniu pozostałej treści umowy, pozycja konsumenta byłaby znacznie korzystniejsza; 6) wątpliwościami wykładni art. 385¹ § 1 k.c., sprowadzającymi się do odpowiedzi na pytanie, czy fakt możliwości dokonywania rozliczeń od momentu zawarcia umowy bezpośrednio w walucie kredytu za pośrednictwem konta walutowego oraz korzystanie z tabel kursowych banku wyłącznie w sytuacji woli kredytobiorcy dokonania rozliczeń w PLN, a nie w walucie kredytu, prowadzi do przyjęcia, iż kredytobiorca decydując się na rozliczenie w PLN, każdorazowo wyrażał świadomą zgodę i wolę na dokonanie rozliczeń przy wykorzystaniu tabel kursowych, a tym samym postanowienia odwołujące się w swej treści do tabel kursowych banku nie są postanowieniami niedozwolonymi, gdyż nie prowadzą do rażącego pokrzywdzenia konsumenta (który każdorazowo mógł zaniechać korzystania z tabel kursowych oferowanych przez bank i dokonać wymiany waluty w innym podmiocie, celem spłaty raty na rachunek walutowy prowadzony w CHF) lub też w związku ze świadomą wolą skorzystania z rozliczeń w PLN przez kredytobiorcę stanowią postanowienia indywidualnie negocjowane; 7)

rozbieżnościami orzecznictwymi wynikającymi z całkowicie odmiennej interpretacji umowy kredytu, która od momentu jej zawarcia dopuszczała możliwość wypłaty oraz spłaty kredytu zarówno w walucie obcej oraz walucie polskiej (stosownie do dyspozycji kredytobiorcy), przejawiające się w odpowiedzi na pytanie, czy umowa o powyższej treści, na podstawie której stosownie do dyspozycji kredytobiorcy, środki kredytu zostały wypłacone w walucie polskiej stanowi umowę kredytu złotowego lub denominowanego czy też umowę kredytu walutowego.

Z przyczyn omówionych w ramach przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania z powodu nieważności postępowania, w sprawie nie zachodzi konieczność wyjaśnień przez pryzmat art. 365 § 1 k.c.

W pozostałym zakresie przedstawione we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej kwestie prawne i wątpliwości interpretacyjne zostały już wyjaśnione w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Sądu Najwyższego.

W przestrzeni prawno-gospodarczej w odniesieniu do kredytów z elementem walutowym, oprócz kredytów indeksowanych i denominowanych w walucie obcej, wyróżnia się m.in. modelowy kredyt walutowy, w ramach którego kwota kredytu jest wyrażona w umowie kredytowej w walucie obcej i w takiej walucie jest wypłacana kredytobiorcy, który dokonuje spłaty kredytu też w tej walucie. W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej kwota kapitału jest wyrażona w takiej walucie obcej, ale zostaje wypłacona w walucie krajowej według klauzuli umownej opartej na kursie kupna waluty obcej, określonym przez bank-kredytodawcę, obowiązującym w dniu uruchomienia kredytu, zaś kredytobiorca jest zobowiązany spłacać raty w walucie krajowej na podstawie klauzuli przeliczeniowej zgodnie z bieżącym kursem sprzedaży waluty obcej określonym przez bank-kredytodawcę. Natomiast przy kredycie indeksowanym do waluty obcej, kwota kredytu jest podana w walucie krajowej, ale zostaje przeliczona na walutę obcą według klauzuli umownej opartej również na kursie kupna tej waluty, określonym przez bank-kredytodawcę, obowiązującym w dniu uruchomienia kredytu, a kredytobiorca jest zobowiązany spłacać raty w walucie krajowej na podstawie klauzuli przeliczeniowej zgodnie z bieżącym kursem sprzedaży waluty obcej określonym przez bank-kredytodawcę. Kredyty indeksowane i denominowane nie mogą być rzecz jasna

wiązane w jakimkolwiek zakresie z kredytami złotowymi. W przypadku kredytów złotych właściwym wskaźnikiem oprocentowania jest WIBOR (którego wysokość jest uzależniona od stóp procentowych ustalanych przez NBP), natomiast kredyty indeksowane i denominowane są oprocentowane wskaźnikiem SARON (poprzednio LIBOR).

W stanie faktycznym sprawy strony zawarły umowę kredytu denominowanego do CHF (a nie umowę kredytu walutowego w CHF), gdyż jak wynika z ustaleń Sądu drugiej instancji wypłata kredytu nastąpiła w PLN. Jakkolwiek powódka mogła żądać wypłaty kredytu w CHF, ale ta okoliczność nie jest wystarczająca do zakwalifikowania spornej umowy jako umowy o kredyt walutowy w przedstawionym wyżej rozumieniu. Należy zauważyć, że zapis paragrafu 1 umowy wprost dowodzi, że była to umowa o kredyt denominowany do CHF (k. 85), ponieważ kwota kredytu została rzeczywiście wyrażona w CHF, ale w dalszej części tego postanowienia umownego określono jej równowartość w PLN. Ponadto okoliczność, że powódka mogła żądać wypłaty transz kredytowych i spłacać raty kapitałowo-odsetkowe w CHF, nie może stawiać pozwanego Banku w lepszym położeniu z perspektywy klauzul ryzyka walutowego, skoro powódka uzyskiwała dochody – na spłatę kredytu - w PLN a nie w CHF.

Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, wyjaśnił że oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. też uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56). Wynika to zresztą z art. 385² k.c., który wprost stanowi, iż oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 20 września 2017 r., C - 186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in. v. Banca Romaneascu SA oraz powołane w uzasadnieniu judykaty).

Sporna umowa kredytu została zawarta przed zmianą ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe, dokonaną ustawą z dnia 29 lipca 2011 r. (Dz. U. Nr 165, poz. 984), którą wprowadzono uregulowania, iż umowa o kredyt

denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska, powinna zawierać szczegółowe zasady określenia sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo - odsetkowych oraz zasady przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu (art. 69 ust. 2 pkt 4a pr. bank.) oraz, że w przypadku takich umów kredytu, kredytobiorca może dokonywać spłaty rat kapitałowo-odsetkowych bezpośrednio w tej walucie (art. 69 ust. 3 pr. bank.).

W orzecznictwie za ugruntowane już należy uznać stanowisko, że mechanizm ustalania przez bank kursów waluty, który pozostawia bankowi swobodę, jest w sposób oczywisty sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta, a klauzula, która nie zawiera jednoznacznej treści i przez to pozwala na pełną swobodę decyzyjną przedsiębiorcy w kwestii bardzo istotnej dla konsumenta, dotyczącej kosztów kredytu, jest klauzulą niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134, z dnia 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16, z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18, z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18).

W przeszłości Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej prezentował stanowisko, że w odniesieniu do postanowienia stanowiącego elementu tzw. spreadu walutowego, art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, nie stoi na przeszkodzie, aby sąd krajowy zastąpił niedozwolone postanowienie umowne przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym (por. wyroki 30 kwietnia 2014 r., nr C - 26/13, Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt. i z 21 stycznia 2015 r., C - 482/13, Unicaja Banco SA v. Jose Hidalgo Rueda i in.). Orzecznictwo Sądu Najwyższego poszło jeszcze dalej i dopuszczało możliwość stosownego wypełnienia luki w umowie także w innych sytuacjach, zagrażających interesom konsumenta, również wtedy, gdy nie ma możliwości odwołania się do odpowiedniego przepisu dyspozytywnego (por. wyrok z dnia 14 lipca 2017 r., II CSK 803/16, OSNC 2018 r., nr 7-8, poz. 79), a przy indeksacji prowadzącej do zmiany wysokości świadczenia zobowiązanego stanowi w istocie wariant waloryzacji sądowej, mają zatem zastosowania do niej przesłanki określone w art. 358¹ § 3 k.c. nakazujące rozważnie interesów stron i zasad współżycia społecznego w określaniu zmiany wysokości umownego świadczenia (por.

uzasadnienie wyroku z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16). Odwoływano się też do art. 358 § 2 k.c. w wersji znowelizowanej ustawą z dnia 23 października 2008 r. (Dz. U. Nr 228, poz. 1506), który stanowi, że wartość waluty obcej określa się według kursu średniego ogłaszanego przez NBP, podkreślając, że może on stanowić wskazówkę pomocną w rozwiązaniu kwestii spreadu walutowego (por. też uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16), a także do analogii z art. 41 prawa wekslowego (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 14 lipca 2017 r., II CSK 803/16). Ponadto przyjmowano, że postanowienie umowy kredytu zawierające uprawnienie banku do przeliczenia sumy wykorzystanego przez kredytobiorcę kredytu do waluty obcej (tzw. klauzula spreadu walutowego) nie dotyczy świadczeń głównych stron w rozumieniu art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016 nr 11, poz. 134, z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16, z 14 lipca 2017 r., II CSK 803/16 i z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18).

W tej ostatniej kwestii w powołanym już wyroku z 30 kwietnia 2014 r., C - 26/13, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej uchylił się od oceny, czy będące częścią klauzuli indeksacyjnej postanowienie przewidujące spłatę rat w walucie krajowej, których wysokość była obliczana na podstawie kursu sprzedaży CHF stosownego przez kredytujący bank, określa główny przedmiot umowy, pozostawiając tę ocenę sądom krajowym. Jednak w późniejszym orzecznictwie Trybunał precyzował swoje stanowisko w tej materii, w ten sposób że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu „główny przedmiot umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, należy uważać te postanowienia, które określają podstawowe świadczenie w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (zob. wyroki z 26 lutego 2015 r., C - 143/13 i z 20 września 2017 r., C - 186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in. v. Banca Romaneasca SA).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego w odniesieniu do powyższych kwestii sytuacja uległa zasadniczej zmianie po wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 3 października 2019 r., C- 260/18, w którym orzeczono, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, należy interpretować w ten sposób, że: - stoi on na przeszkodzie wypełnieniu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej

nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym, przewidującym, że skutki wyrażone w treści czynności prawnej są uzupełniane w szczególności przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów (w tym kontekście Trybunał nawiązał do wskazanych przez krajowy sąd pytający przepisów jak art. 56, czy art. 354 k.c.), które nie stanowią przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie, jeżeli strony umowy wyrażą na to zgodę, a zatem możliwość zastąpienia abuzywnych postanowień umownych, która stanowi wyjątek od ogólnej zasady, zgodnie z którą dana umowa pozostaje wiążąca dla stron tylko wtedy, gdy może ona nadal obowiązywać bez zawartych w niej nieuczciwych warunków, jest ograniczona do przepisów prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym lub mających zastosowanie, jeżeli strony wyrażą na to zgodę i opiera się w szczególności na tym, że takie przepisy nie zawierają nieuczciwych warunków; - nie stoi on na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy, po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru niektórych warunków umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i oprocentowanego według stopy procentowej bezpośrednio powiązanej ze stopą międzybankową danej waluty, przyjął zgodnie z prawem krajowym, że ta umowa nie może nadal obowiązywać bez takich warunków z tego powodu, że ich usunięcie spowodowałoby zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy; - stoi on na przeszkodzie utrzymywaniu w umowie nieuczciwych warunków, jeżeli ich usunięcie prowadziłoby do unieważnienia tej umowy, a sąd stoi na stanowisku, że takie unieważnienie wywołałoby niekorzystne skutki dla konsumenta, gdyby ten ostatni nie wyraził zgody na takie utrzymanie w mocy.

Możliwość zastąpienia niedozwolonego postanowienia umownego, w tym typowych klauzul kursowych (odsyłających do tabel bankowych) wchodzi w rachubę tylko, gdy, po pierwsze, po wyłączeniu klauzuli abuzywnej umowa nie może obowiązywać, o czym decyduje obiektywne podejście w świetle prawa krajowego, przy czym wola stron umowy nie ma znaczenia; po drugie, całkowity upadek umowy naraża konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje, w świetle okoliczności istniejących lub możliwych do przewidzenia w chwili zaistnienia sporu, z uwzględnieniem rzeczywistych i bieżących interesów konsumenta oraz zastrzeżeniem, że do celów tej oceny decydująca jest wola w tym przedmiocie

konsumenta; i po trzecie, istnieje przepis dyspozytywny albo przepis mający zastosowanie, gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę, który mógłby zastąpić wyłącznie niedozwolone postanowienie umowne, umożliwiając utrzymanie umowy z korzyścią dla konsumenta. W sytuacji, gdy powyższe przesłanki są spełnione klauzula abuzywna zostaje zastąpiona i umowa zostaje utrzymana w mocy. Natomiast, gdy przesłanki zastąpienia nie są spełnione, umowa jest w całości nieskuteczna, chyba że konsument wyrazi zgodę na niedozwolone postanowienie, przywracając mu jednostronnie skuteczność (zob. też wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 26 marca 2017 r., C - 70/17, C- 179/17, Abanca Corporation Bancaria SA, v. Albertowi Garcii Santosowi i Bankia SA, v. Alfonsowi Antoniowi Lau Mendozie i in., z 3 października 2019 r., C - 260/18 Justyna Dziubak, Kamil Dziubak v. Raiffeisen Bank International AG i z 18 listopada 2021 r., C - 212/20; uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r. - zasada prawna - III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56).

W stanie faktycznym sprawy kwestia ewentualnego pouczenia powódki jako konsumenta o skutkach nieważności (bezskuteczności) umowy kredytu ma drugorzędne znaczenie, gdyż w wyroku z 15 czerwca 2023 r., C - 520/21, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej przesądził, że art. 6 i art. 7 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą instytucja kredytowa ma prawo żądać od konsumenta rekompensaty wykraczającej poza zwrot kapitału wypłaconego z tytułu wykonania tej umowy oraz poza zapłatę ustawowych odsetek za zwłokę od dnia wezwania do zapłaty. Nie zachodzi więc ryzyko negatywnych dla konsumenta skutków nieważności umowy kredytu, tym bardziej, że pozwany Bank wypowiedział powódce umowę kredytu i na tej podstawie wystawił bankowy tytuł egzekucyjny.

Konstrukcja zastosowana w art. 385¹ k.c. i art. 385² k.c. ma realizować dyrektywne zadanie sankcyjne, zniechęcając profesjonalnych kontrahentów zawierających umowy z konsumentami do wprowadzania do nich niedozwolonych postanowień.

W najnowszym wyroku z 8 września 2022 r., C - 80/21, C - 81/21 i C - 82/21, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej orzekł, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1

dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie orzecznictwu krajowemu, zgodnie z którym sąd krajowy może, po stwierdzeniu nieważności nieuczciwego warunku znajdującego się w umowie zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą, która to nieważność nie pociąga za sobą nieważności tej umowy w całości, zastąpić ten warunek przepisem dyspozytywnym prawa krajowego, a ponadto stoją na przeszkodzie orzecznictwu krajowemu, zgodnie z którym sąd krajowy może stwierdzić nieuczciwy charakter nie całości warunku umowy zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą, lecz jedynie elementów tego warunku, które nadają mu nieuczciwy charakter, w związku z czym warunek ten pozostaje, po usunięciu takich elementów, częściowo skuteczny, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści tego warunku, który ma wpływ na jego istotę.

Niezależnie od powyższych uwag trzeba zauważyć, że kwestie związane z problematyką klauzul przeliczeniowych nie wyczerpują wszystkich zagadnień związanych z podstawami stwierdzenia nieważności tego rodzaju umów kredytowych. Istotniejsze znaczenie z tej perspektywy mają klauzule ryzyka walutowego, zwłaszcza gdy konsument spłaca kredyt z dochodów uzyskiwanych w walucie krajowej. Kurs wymiany waluty obcej w stosunku do waluty krajowej zmienia się w długim okresie kredytowania, co utrudnia także kredytodawcy przewidzenia zmiany obciążenia finansowego, jakie może pociągać za sobą określony w umowie kredytu mechanizm przeliczeniowy, jednakże okoliczność ta nie może uzasadniać niewskazania w postanowieniach umowy, a także w informacjach przekazywanych przez przedsiębiorcę konsumentowi przed jej zawarciem, kryteriów stosowanych przez bank w celu ustalenia kursu wymiany mającego zastosowanie do obliczenia kwoty wypłaconego kredytu i kwot poszczególnych rat. Konsument musi mieć zapewnioną możliwość zrozumienia, do czego się zobowiązuje (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 18 listopada 2021 r., C - 212/20, MP, BP przeciwko „A” prowadzącego działalność za pośrednictwem ‘A’ S.A.). Ciężar dowodu, że klauzula umowna w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 była jasna i zrozumiała spoczywa na przedsiębiorcy (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 10 czerwca 2021 r., C - 776/19, C - 782/19, VP i in. przeciwko BNP Paribas Personal Finance S.A oraz AV i

in. przeciwko BNP Paribas Personal Finance S.A., Procureur de la Republique). Z art. 3 i 5 dyrektywy 93/13, a także z pkt 1 lit. j i l oraz pkt 2 lit. b i d załącznika do tej dyrektywy wynika, że „do celów przestrzegania wymogu przejrzystości zasadnicze znaczenie ma kwestia, czy umowa wskazuje w sposób przejrzysty powody i specyfikę mechanizmu przeliczania waluty obcej, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu, tak aby konsument mógł przewidzieć, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tego faktu konsekwencje ekonomiczne”. Zwrot „w innych warunkach” oznacza, że w momencie zawarcia umowy, konsument powinien móc przewidzieć to, co będzie w momencie spłaty poszczególnych rat miesięcznych. Ocena świadomości konsumenta przy zawieraniu umowy jest możliwa jedynie w ramach kontroli incydentalnej, a wszelkie wątpliwości co do spełnienia przez bank wymogu przejrzystości powinny być interpretowane na korzyść konsumenta. Dlatego też do celów przestrzegania przez przedsiębiorcę w stosunku do konsumenta wymagania przejrzystości zasadnicze znaczenie ma to, czy umowa wskazuje w sposób jednoznaczny powody i specyfikę mechanizmu przeliczania waluty, tak by konsument mógł przewidzieć, na podstawie transparentnych i zrozumiałych kryteriów, wynikające dla niego z tego faktu konsekwencje ekonomiczne (zob. uzasadnienie wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 30 kwietnia 2014 r., C - 26/13, sprawa Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt.).

W aktualnym orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Sądu Najwyższego rozróżnia się abuzywność postanowień dotyczących kryteriów przeliczania waluty krajowej na walutę denominacyjną/indeksacyjną (klauzule kursowe), od innych klauzul, których zastrzeżenie w umowie jest także równoznaczne z obciążeniem konsumenta ryzykiem walutowym, tj., negatywnymi następstwami deprecjacji waluty krajowej (tzw. klauzule ryzyka walutowego) (zob. wyroki z 20 września 2017 r., C - 186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in. v. Banca Romaneasca SA, z 22 lutego 2018 r., C - 119/17, z 20 września 2018 r., C - 51/17, OTP Bank Nyrt. i in. v. Terez Ilyez i in., z 14 marca 2019 r., C - 118/17, Zsuzsanna Dunai v. ERSTE Bank Hungary Zrt., z 6 grudnia 2021 r., C 670/20, ERSTE Bank

Hungary Zrt., uzasadnienia wyroków Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., II CSK 382/18 i z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22).

Postanowienia umowy kredytu zawierające tzw. klauzulę ryzyka walutowego dotyczą głównego świadczenia konsumentów (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 10 czerwca 2021 r., C - 776/19, C - 782/19, VP i in. przeciwko BNP Paribas Personal Finance S.A oraz AV i in. przeciwko BNP Paribas Personal Finance S.A., Procureur de la Republique). W celu zadośćuczynienia wymaganiu ich transparentności, nie jest wystarczającą ogólna informacja przedsiębiorcy pozwalająca konsumentowi na zrozumienie, że w zależności od zmian kursu wymiany zmiana parytetu pomiędzy walutą rozliczeniową a walutą spłaty może pociągać za sobą niekorzystne konsekwencje dla jego zobowiązań finansowych, ani przedstawienie mu ewentualnych wahań kursów wymiany. Konsument powinien być jasno poinformowany, że podpisując umowę kredytu indeksowanego do waluty obcej, ponosi przez cały okres obowiązywania umowy ryzyko kursowe, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w przypadku silnej deprecjacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 10 czerwca 2021 r., C - 776/19, C - 782/19, VP i in. przeciwko BNP Paribas Personal Finance S.A oraz AV i in. przeciwko BNP Paribas Personal Finance S.A., Procureur de la Republique oraz wyrok Sądu Najwyższego z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22).

W wyroku z 10 czerwca 2021 r., C - 776/19, C - 782/19 Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że art. 3 ust. 1 dyrektywy nr 93/13 należy dokonywać w ten sposób, że warunki umowy kredytu, które powodują skutek w postaci ponoszenia nieograniczonego ryzyka kursowego przez kredytobiorcę, mogą doprowadzić do powstania znaczącej nierównowagi wynikających z tej umowy kredytu praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta, jeśli przedsiębiorca nie mógłby racjonalnie oczekiwać, przestrzegając wymogu przejrzystości w stosunku do konsumenta, że ten konsument zaakceptowałby, w następstwie indywidualnych negocjacji, nieproporcjonalne ryzyko kursowe, które wynika z takich warunków (por. też uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22).

Z kolei w uzasadnieniu wyroku z 27 listopada 2019 r. II CSK 483/18, Sąd Najwyższy wskazał, że nie jest wystarczające wskazanie w umowie, że ryzyko związane z zmianą kursu waluty ponosi kredytobiorca oraz odebranie od niego oświadczenia o standardowej treści, że został poinformowany o ponoszeniu ryzyka wynikającego ze zmiany kursu waluty oraz przyjął do wiadomości i akceptuje to ryzyko. Wprowadzenie do umowy kredytowej zawieranej na wiele lat mechanizmu działania ryzyka kursowego, wymagało szczególnej staranności Banku w zakresie wyraźnego wskazania zagrożeń wiążących się z oferowanym kredytem, tak by konsument miał pełne rozeznanie konsekwencji ekonomicznych zawieranej umowy. W takim stanie rzeczy przedkontraktowy obowiązek informacyjny w zakresie ryzyka kursowego powinien zostać wykonany w sposób jednoznacznie i zrozumiale unaoczniający konsumentowi, który z reguły posiada elementarną znajomość rynku finansowego, że zaciągnięcie tego rodzaju kredytu jest bardzo ryzykowne.

Ochrona konsumenta może zostać zapewniona jedynie wtedy, gdy uwzględnione zostaną jego rzeczywiste i tym samym bieżące interesy, a nie interesy, jakie miał w okolicznościach istniejących w chwili zawarcia danej umowy. Podobnie skutki, przed którymi interesy te powinny być chronione, to takie, które rzeczywiście powstałyby, w okolicznościach istniejących lub możliwych do przewidzenia w chwili zaistnienia sporu, gdyby sąd krajowy unieważnił tę umowę, a nie skutki, które w dniu zawarcia tej umowy wynikałyby z jej unieważnienia (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 3 października 2019 r., C - 260/18, motyw 51).

W świetle dyrektywy 93/13, pojęcie znaczącej nierównowagi na niekorzyść konsumenta należy ocenić, przeprowadzając analizę przepisów krajowych mających zastosowanie w przypadku braku porozumienia stron, aby ocenić, czy i, w odpowiednim przypadku, w jakim zakresie postanowienia umowne stawiają konsumenta w sytuacji gorszej niż ta przewidziana w obowiązujących przepisach krajowych; aby ustalić, czy ta równowaga pozostaje „w sprzeczności z wymogami dobrej wiary”, należy sprawdzić, czy przedsiębiorca traktujący konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten przyjąłby dany warunek w drodze negocjacji indywidualnych (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 14 marca 2013 r., C - 415/11, Mohammed Aziz

v. Caixa d'Estalvis de Catalunya Tarragona i Monresa, uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Rażąco naruszenie interesów konsumenta oznacza nieusprawiedliwioną dysproporcję, na niekorzyść konsumenta praw i obowiązków wynikających z umowy, skutkujące niekorzystnym ukształtowaniem jego sytuacji ekonomicznej oraz jego nierzetelne traktowanie (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 3 lutego 2006 r., I CK 297/05, z 15 stycznia 2016 r., I CSK 125/15, OSNC - ZD 2017, nr 1, poz. 9; z 27 listopada 2015 r., I CSK 945/14, z 30 września 2015 r., I CSK 800/14, z 29 sierpnia 2013 r. I CSK 660/12).

Konsument jest stroną słabszą w stosunku do przedsiębiorcy, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania. Z tej przyczyny art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 przewiduje, że nieuczciwe warunki nie będą wiążące dla konsumenta. Jest to przepis bezwzględnie wiążący, który zmierza do zastąpienia formalnej równowagi praw i obowiązków stron, ustanowionych w umowie, równowagą rzeczywistą, która przywraca równość stron. Sąd krajowy zobowiązany jest do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowne wchodzące w zakres stosowania dyrektywy mają nieuczciwy charakter i by dokonawszy takiego badania, zniwelował brak równowagi między konsumentem a przedsiębiorcą (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 4 czerwca 2009 r., C - 243/08, Pannon GSM, motywy 31,32, z 14 czerwca 2012 r., C - 618/10, Banco Espanol de Credit SA, v. Joaquin Calderon Camino, motywy 39, 40, 42,43, a także wyrok z 3 marca 2020 r., C - 125/18, Gomez del Moral Guasch, motyw 62).

Na marginesie należy wskazać, że w zdaniach odrębnych do uzasadnień wyroków w sprawach II CSKP 377/22 i II CSKP 395/22 oraz w zdaniach odrębnych do wyroków w sprawach II CSKP 616/22, II CSKP 701/22 i II CSKP 1511/22, podjęto próby rozwiązania zagadnień prawnych związanych z klauzulami przeliczeniowymi i klauzulami walutowymi, w tym klauzulami ryzyka walutowego - przy uwzględnieniu orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej - na tle konkretnych stanów faktycznych w odniesieniu do problematyki nieważności umów kredytowych indeksowanych i denominowanych do waluty obcej, zawieranych z konsumentami. Jednak w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów

powszechnych zaprezentowane tam koncepcje nie przyjęły się. Wydaje się, że konsekwencje powołanego wyżej wyroku 15 czerwca 2023 r., C - 520/21 Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dla wykładni unijnego prawa konsumenckiego (nie tylko na gruncie tzw. kredytów frankowych”) mogą iść dość daleko, chroniąc konsumenta w nieproporcjonalnym zakresie, bo np. w razie nieważności umowy najmu lokalu mieszkalnego zawartej między przedsiębiorcą jako wynajmującym i konsumentem jako najemcą, że względu na abuzywność jej postanowień (czynsz indeksowany do waluty obcej np. CHF, a takie nie są czymś niespotykanym w obrocie prawnym), przedsiębiorca będzie zobowiązany do zwrotu konsumentowi - najemcy całego uiszczanego przez niego czynszu i innych opłat (za zużycie mediów) w wykonaniu nieważnej umowy, zaś konsument najemca będzie obowiązany jedynie do zwrotu lokalu bez obowiązku zapłaty za korzystanie z lokalu i za zużyte media (gdy konsument nie miał odrębnych umów z dostawcami mediów), co może być szczególnie korzystne dla konsumenta, zwłaszcza gdy upadek umowy nastąpi po długim okresie jej wykonywania.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł na podstawie art. 98 § 3 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej (§ 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, jedn. tekst: Dz. U. z 2023, poz. 1964), z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w oparciu o art. 98 § 1¹ zd. 3 k.p.c. w zw. z art. 19 ust. 1 i art. 31 ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 614, a także przy uwzględnieniu § 2a rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 sierpnia 2014 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności (jedn. tekst: Dz. U. z 2021 r., poz. 1805 ze zm.).

[SOP]

[a!]

